

УДК 371.134

*Надія Рогальська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовано особливості підготовки студентів дошкільного профілю до забезпечення методичної роботи в системі дошкільної освіти.

Ключові слова: студент дошкільного профілю, методична робота, дошкільна освіта.

В статье рассматриваются особенности подготовки студентов дошкольного профиля к обеспечению методической работы в системе дошкольного образования.

Ключевые слова: студент дошкольного профиля, методическая работа, дошкольное образование.

In the article the features of preparation of students of preschool type are grounded to providing of methodical work in the system of preschool education.

Key words: student of preschool section, methodical work, preschool education.

Упродовж останніх років в Україні зроблено важливі кроки для розбудови вітчизняної системи дошкільної освіти та модернізації всієї освітнянської діяльності. Законодавчо закріплена обов'язковість дошкільної освіти передбачає не лише рівний доступ усіх дітей до неї, а й гарантію її високої якості. Основними нормативними документами є Базовий компонент дошкільної освіти, який визначає вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти та затверджена Міністерством освіти Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Вона спрямована на цілісний і збалансований розвиток дитини через освоєння нею чотирьох сфер життєдіяльності – «Природа», «Культура», «Люди», «Власне Я»; на формування елементарних форм її життєвої компетентності та базових особистісних якостей.

Для урахування потреб різних типів дошкільних закладів, домінуючих напрямів їхньої освітньої діяльності, інтересів вихованців та запитів сімей щодо змісту освітніх послуг нині науковцями розроблено з проблем формування дітей-дошкільників профільні програми з формування основ здорового способу життя, безпеки життєдіяльності, мовленнєвого розвит-

ку, навчання англійської мови, з логіко-математичного та художньо-естетичного розвитку дітей-дошкільників.

Реалізація програмних завдань у ДНЗ великою мірою залежить від компетентності педагогічних кадрів, а це передусім – представники методичних служб усіх рівнів, починаючи з дошкільного навчального закладу і до всеукраїнської служби.

Актуальність обраної нами теми обумовлена новими концепціями дошкільної освіти, реалізація яких вимагає від педагога активного і творчого запровадження ідей інтерактивного особистісно орієнтованого виховання і навчання, здатного вносити у свою діяльність прогресивні ідеї, змінювати вже застарілі підходи новими, спроможного орієнтуватися у цих змінах.

Метою статті є розгляд проблем підготовки педагогів дошкільної освіти до організації методичної роботи в ДНЗ.

Методична служба, що склалася в освітній системі України, є одним з найважливіших досягнень вітчизняної педагогічної науки і практики. Головну методичну роль в системі дошкільної освіти виконують методисти дошкільних навчальних закладів, професійній компетенції яких цілеспрямовано навчають викладачі кафедр факультету дошкільної освіти.

Гуманістичні тенденції нової парадигми освіти потребують розробки та впровадження нової моделі організації методичної роботи та формування готовності як завідувача, так і методиста дошкільної установи до пошуку сучасних її форм і методів. Сьогодні ці проблеми у галузі дошкільної освіти розробляють Беленька Г.В., Богуш А.М., Гавриш Н.В., Крутій К.Л., Маковецька Н.В. та ін. Відтак, фахова підготовка майбутніх організаторів та методистів дошкільної освіти вимагає якісних знань студентів не тільки з педагогіки, психології, методик дошкільної освіти, але й з соціології, маркетингу освіти, менеджменту дошкільної освіти, її моніторингу тощо.

Аналіз сучасної практики засвідчує існуючі протиріччя між сьогоденними вимогами до методичної служби та рівнем сформованості знань, умінь і навичок студентів – майбутніх організаторів дошкільної освіти, що забезпечує успішне виконання цих вимог. В.О. Сухомлинський неодноразово підкреслював, що одним з найслабших місць підготовки майбутнього педагога є те, що йому дають знання основ наук, які він викладатиме і майже не дають знань про те, як виховувати людину. Відтак, саме організатор дошкільної освіти покликаний удосконалювати методичну майстерність дошкільних педагогів, згуртовувати педагогічний колектив на реалізацію творчих завдань виховання і розвитку дитини-дошкільника, реалізуючи у методичній роботі творчі набутки педагогічної спадщини, сучасні досягнення психолого-педагогічної науки та перспективний педагогічний досвід.

Зазначимо, що для методичної служби освіти «керівництво» та «управління» – поняття однозначні, але вживаються вони залежно від змі-

сту певних функціональних обов'язків методистів. Насправді, методичне управління полягає у визначенні лише загальних напрямків діяльності. На нашу думку **основні завдання** методиста такі: вивчення стану роботи підлеглих організацій; надання їм дієвої методичної допомоги; неперервне вдосконалення теоретичної підготовки та фахової майстерності дошкільних педагогів; розширення культурного світогляду вихователів, керівників дошкільних навчальних закладів; використання та впровадження у практику здобутків педагогічної науки, передового досвіду, інноваційних технологій відповідно до завдань, що стоять перед дошкільною освітою. А головним **критерієм** оцінки педагогічної роботи мають бути вихованість та навченість дітей ДНЗ. Аналіз методичної роботи у відділах освіти показав, що методисти є ланкою, яка з'єднує всю управлінську систему освіти з конкретним дошкільним закладом, а також своєрідним ланцюжком від науки до кожного конкретного педагога.

Отже, сучасний організатор дошкільної освіти покликаний бути насамперед організатором методичної роботи. Для цього йому важливо володіти такими вміннями:

- ставити мету, конкретизувати її у вигляді завдань;
- проектувати і планувати методичну роботу загалом та за окремими блоками;
- раціонально будувати власну діяльність;
- регулювати й коригувати заплановане;
- аналізувати стан здійснення навчально-виховної роботи, рівень майстерності вихователів, ефективність методичної роботи з кадрами;
- обґрунтовано здійснювати контроль та аналіз здобутих результатів;
- робити висновки й прогнозувати вдосконалення управління процесом підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Саме тому слід учити студентів досліджувати зміст і структуру діяльності методиста, класифікувати функціональні обов'язки, віднаходити шляхи вдосконалення його праці. Варто зазначити, що на сучасному етапі також зростають вимоги до якості та ефективності роботи вихователів. Важливу роль в удосконаленні їхньої психолого-педагогічної підготовки та підвищенні педагогічної майстерності відіграють методичні служби. Першою ланкою є методична служба дошкільного навчального закладу. Вона має так організувати роботу, щоб вихователь міг не лише поповнювати свої фахові знання, а й впроваджувати їх у практику роботи, широко використовуючи форми та методи гуманізації педагогічного процесу, що сприяють становленню дитини як особистості. Водночас завдання методиста – допомагати вихователям усвідомити необхідність змінювати тактику спілкування з дитиною, а саме: відмови від диктату, коли домінують заборона, вимога, погроза, наказ, окрик, перехід до партнерської діяльності з вихованнями, до діалогу, до встановлення довірчих стосунків, що забезпечує дитині почуття захищеності, емоційного благополуччя довіри, радощів жит-

тя. Ось чому, не відкидаючи основних методичних форм роботи з педагогічними кадрами, якими є педрада, консультації, педгодини, колективні перегляди занять, семінари, семінари-практикуми, слід прагнути наповнювати їх новим сучасним змістом, узгоджуючи його з Базовим компонентом дошкільної освіти, Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку та з іншими інструктивно-методичними документами. Як стверджують розробники нової програми, її відмінність від попередніх полягає у тому, що це перша програма розвитку, акцент у якій із дидактичного зміщено на розвивальний і виховний, що відповідає сучасному трактуванню завдань. Тому програма досить складна, вимагає ґрунтовних психолого-педагогічних знань вихователів ДНЗ. Відтак, ознайомлення з нею та підготовка студентів до її реалізації у практичній діяльності – першочергові завдання всіх викладачів.

Також важливо ознайомити майбутніх організаторів дошкільної освіти з інструктивно-методичними листами Міністерства освіти і науки України («Про організацію фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі», «Про організацію та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах». «Про систему роботи з дітьми, які не відвідують дошкільний навчальний заклад»), що також визначають пріоритетність проблем.

Обов'язковою є орієнтація на Базовий компонент дошкільної освіти, Коментар до нього та розроблену до нього Базову програму розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі».

Тому методична підготовка майбутнього організатора дошкільної освіти, на нашу думку, полягає в тому, щоб він освоїв діяльність, яка обумовлена структурою і функціями дошкільних методик виховання і навчання дітей як самостійних наукових галузей. Майбутній фахівець з дошкільної освіти має оволодіти науково-методичною підготовкою з цілої низки навчальних дисциплін: організації і керівництва дошкільними закладами, теорії і методики фізичного виховання дітей, теорії і методики розвитку рідного мовлення дітей, теорії і методики формування елементарних математичних уявлень, основ образотворчого мистецтва з методикою керівництва образотворчою діяльністю дітей, методики ознайомлення дітей з природою, теорії і методики музичного виховання дітей, методики проведення занять з народознавства. Окрім того вводимо до навчального плану сучасні методики (методика ознайомлення дітей з суспільним довкіллям, теорія та технологія валеологічної освіти, теорія і методика співпраці дошкільного навчального закладу з родиною, основи педагогічного менеджменту та маркетингу в ДНЗ), як того вимагає сучасна дошкільна наука і практика.

Навчання студентів організації і управлінню методичною діяльністю в освітніх закладах здійснюється протягом усього часу перебування у вузі, хоча головна роль належить курсу теорії і методики навчання дисципліни. Тому на першому-другому курсі формування науково-методичної підгото-

вки здійснюється в процесі вивчення спеціальних дисциплін, а вже на старших курсах студенти вивчають методики навчання і виховання дітей. До діяльності, яка здійснює найбільший вплив на формування науково-методичного компонента підготовки майбутнього фахівця, ми відносимо тренінгові вправи, мозкові атаки, конкурси, педагогічні КВН, методичні аукціони, науково-практичні конференції, ділові ігри та самостійну практичну діяльність, у яких наявна самостійна постановка мети методичної роботи, присутній творчий пошук, самоаналіз. Зокрема, виправдала себе рольова підготовка студентів під час ділових ігор (наприклад, круглий стіл методистів дошкільної освіти на тему: «Впровадження елементів сучасних педагогічних технологій в освітній процес дошкільного навчального закладу»; педагогічні читання «Методична робота в дошкільних навчальних закладах як фактор удосконалення освітнього процесу» за участю різних спеціалістів: «завідувачів ДНЗ», «методистів», «психологів», «вихователів». Означені форми роботи сприяють збагаченню професійного інтересу, підвищують рівень науково-методичної підготовки майбутніх педагогів, мотивують діяльність згідно з вимогами практики, формують практичні уміння і навички організатора дошкільної освіти.

У ході підготовки та самостійної реалізації студентами освітніх проєктів у галузі методичної роботи в дошкільних закладах – це останнє завдання перед іспитом з дошкільної педагогіки, організації і керівництва дошкільною освітою в Україні – ми надаємо їм можливість самостійно визначити тему майбутнього освітнього проєкту з організації методичної діяльності, обрати відповідний матеріал та провести певну підготовчу роботу. Теми таких освітніх проєктів: «Методичний діалог», «Імідж сучасного ДНЗ»; «Дошкільний заклад III тисячоліття»; «Методична виставка в ДНЗ», «Методична панорама» та ін. Обсяг самостійної роботи студентів значно збільшився у зв'язку з переходом на кредитно-модульну систему викладання. Тому викладачі кафедр розширили та урізноманітнили перелік завдань для самостійного виконання таким чином, щоб кожний студент мав змогу вибрати завдання, які відповідають його інтересам.

Звичайно, якісна освіта майбутніх фахівців на факультеті забезпечується багатьма факторами, але визначальним ми вважаємо навчально-методичне забезпечення педагогічного процесу у вищій школі.

Науково-методичний комплекс навчальних дисциплін кафедр ми розглядаємо як ефективний засіб, який підвищує ефективність усіх видів діяльності студентів (Державний стандарт вищої освіти, концептуальні документи у галузі вищої освіти, дошкільної освіти, навчальна та робоча програми, наочні, технічні, електронні засоби навчання). Особливого значення у науково-методичному комплексі ми надаємо базовим дошкільним навчальним закладам, де студенти мають можливість спостерігати та аналізувати постановку роботи з дітьми, з вихователями, а також реалізовувати власні освітні проєкти навчання та виховання дітей, сучасні інноваційні тех-

нології дошкільної освіти під час педагогічної практики.

Викладачі кафедр забезпечують студентів як підручниками, так і авторськими конспектами лекцій, вчать орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивають аналітичні та пошукові здібності.

Кожен викладач розробив власний навчально-методичний комплекс дисципліни, куди входять: інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять, завдання для самостійної роботи, тестові завдання для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу, методичні рекомендації. Методичні рекомендації слугують інформаційним матеріалом про методи та способи діяльності студентів при підготовці до семінарських, лабораторних занять, а також до педагогічної практики. Також останнім часом активізувалася підготовка навчально-методичних матеріалів у електронному вигляді. Тому з кожної дисципліни кафедр розроблені навчально-методичні матеріали в друкованому та електронному вигляді. Забезпечення студентів навчально-методичним комплексом на електронних носіях є одним із засобів інтенсифікації навчальних занять. Також у викладанні дошкільної педагогіки, психології, інноваційних технологій дошкільної освіти використовуємо відеосюжети організації педагогічного процесу в освітніх закладах (заняття з використанням ТРВЗ, технологія раннього розвитку Глена Домана, М. Зайцева тощо) для проведення студентами методичного аналізу їхньої ефективності. Використання описаного вище навчального матеріалу активізує пізнавальну активність, сприяє застосуванню та закріпленню матеріалу, формує науково-методичну обізнаність майбутнього фахівця.

Сучасні реалії вимагають запровадження в навчальний процес новітніх технологій дошкільної освіти, що потребувало поліпшення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. З цією метою на факультеті оформлено відповідну сучасну аудиторію, у якій створено предметно-розвивальне середовище для дітей дошкільного віку, яке оптимально організоване, спонукає вихованців до пізнавальної діяльності, позитивно впливає на емоційний стан дітей. Тут вміщено низку новітніх навчально-методичних посібників, модулів, дидактично-розвивальних ігор, яких вимагає педагогічний процес сучасного дошкільного закладу. Частина таких посібників виготовлена руками студентів та викладачів. Таке розвивальне середовище діє як зразок оформлення групи в ДНЗ та дає можливість проводити зі студентами ділові ігри, практичні заняття, тощо. Також для студентів кваліфікаційних рівнів «спеціаліст» та «магістр» викладається навчальна дисципліна «Інноваційні технології дошкільної освіти», який дає можливість опанувати особистісно-обґрунтовані технології, що ґрунтуються на конструктивному діалозі, вільному обміні думками, гуманізують педагогічну взаємодію, формують винахідливість і здатність до інновацій.

Як було зазначено вище нині особливу увагу викладачів слід зосере-

дити на ознайомленні студентів з Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». Програма виокремлює сім основних ліній розвитку дошкільника – фізичний, соціально-моральний, пізнавальний, емоційно-ціннісний, художньо-естетичний, мовленнєвий, креативний, – які забезпечують цілісне збалансоване формування дитячої особистості й потребують рівномірного розкриття в навчально-методичних посібниках форм і методів розв'язання означених завдань. Наслідки вивчення методичного забезпечення нової програми показали, що воно потребує значного удосконалення як в тематиці, так і в змісті науково-методичних посібників.

Базова програма націлює на створення науково-методичних посібників, рекомендацій до окремих її частин, розділів, напрямів, авторами яких можуть бути як окремі науковці, практики, так і цілі колективи.

Так, викладачі кафедри дошкільної педагогіки і психології науково обґрунтували і розробили рекомендації до забезпечення соціальної компетентності дитини-дошкільника (Рогальська І.П.); формування її толерантності в полікультурному середовищі (Скрипник Н.І.); медіосоціалізація дітей в умовах впливу засобів масової інформації (Семчук С.І.); розвиток креативності дітей засобами театралізованої діяльності (Гаврилюк С.М.); забезпечення безпеки життєдіяльності сучасного дошкільника (Карнаух Л.П.). Ці новітні розробки викладачів реалізують ідею особистісно орієнтованого та інтегрованого підходу до розвитку дітей дошкільного віку, орієнтуються на пріоритет гуманістичних цінностей, розкривають варіативний компонент дошкільної освіти. Сподіваємося, ці наукові надбання молодих науковців прислужаться нашим студентам у створенні науково-методичної бази супроводу Базового компонента дошкільної освіти. Також прагнемо підвести майбутніх дошкільних педагогів до висновку про необхідність набуття готовності до організації і проведення науково-методичної, дослідно-експериментальної, науково-дослідницької роботи з розробки та впровадження сучасних педагогічних технологій, передового досвіду в практику роботи дошкільних навчальних закладів.

Узагальнення досвіду підготовки студентів до організації методичної роботи дозволяє виділити комплекс умов, дотримання яких забезпечує її ефективність: педагогічних (теоретична та практична підготовки студентів до самостійної реалізації розмаїття методичних форм в ДНЗ на основі Базової програми «Я у Світі»); поєднання навчальної, наукової і практичної діяльності студентів, упровадження інтерактивних технологій у навчально-виховний процес вузу; психологічних (формування мотивів діяльності студентів, їх інтересу до майбутньої професійної діяльності; створення розвивального середовища, необхідної науково-методичної бази; професіоналізм викладачів, прагнення займатися науково-дослідною діяльністю, розробка науково-методичного забезпечення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базова програма дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. Монографія. – К.: Світич, 2006. – 304 с.
3. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О.Л. Кононко, З.П. Плохій, А.М. Гончаренко та ін. – К.: Світич, 2009. – 208 с.
4. Парыгин Б.Д. Социально-психологический климат коллектива. – Л.: Наука, 1981. – 192 с.
5. Пехота О.М. Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя: Автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.04. – К., 1997. – 52 с.
6. Рогальська Н.В. Педагогічний супровід наукової діяльності студентів. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 116 с.